

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління та
національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ХРОБУСТ МАРИНА МИКОЛАЇВНА
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 351.746.1 (075.8)
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

М. М. ХРОБУСТ
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:
ДАНКЕВИЧ Євген Михайлович
(прізвище, ім'я, по батькові)

доктор економічних наук, професор
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **ХРОБУСТ Марини Миколаївни**
допущено до захисту.

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від «_____» січня 2023 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я, прізвище)

«_____» січня 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____ **ХРОБУСТ Марина Миколаївна** захистила
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100-бальною шкалою _____
за шкалою ECTS _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ - _____
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Настасія ПУГАЧОВА
(власне ім'я, прізвище)

АНОТАЦІЯ

ХРОБУСТ М. М. Публічне адміністрування у сфері національної безпеки України. – Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 “Публічне управління та адміністрування”. Поліський національний університет, Житомир, 2023 р.

Кваліфікаційна робота присвячена вирішенню важливої та гострої проблеми публічного адміністрування у сфері національної безпеки України в умовах сучасних глобальних викликів, ключовим з яких є російська агресія.

Обґрунтовано, що розвиток геополітичних відносин у сучасному світі характеризується актуальними глобальними проблемами, які прямо чи опосередковано стосуються всіх країн світу. Терористичні загрози, гібридні війни, глобальна пандемія, зростання релігійного фундаменталізму та радикалізація національних меншин – все це загрози сучасній стратегії національної безпеки будь-якої держави. Для України, на жаль, усі перераховані вище ризики є не лише реальними, але й такими, що існують в країні, при цьому ключовою загрозою національній безпеці наразі стала російська агресія.

Доведено, що зміни в системі владних відносин у сучасному світі, зміщення основних геополітичних центрів – усе це призводить до нових обставин і умов, у яких нинішні політичні лідери України повинні реалізувати власну стратегію національної безпеки України для підтримання внутрішньополітичної та соціально-економічної стабільності і безпеки в Україні.

Враховуючи сучасні глобальні виклики та російську агресію, Україні необхідно постійно оновлювати стратегію національної безпеки, комплекс заходів щодо її забезпечення, а також постійно створювати умови для підвищення ефективності організаційно-правового забезпечення всієї системи національної безпеки та оборони.

Ключові слова: публічне адміністрування, національна безпека, російська агресія, глобальні виклики, стратегія національної безпеки, управління ризиками.

SUMMARY

HROBUST M. Public administration in the sphere of national security of Ukraine. - Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 281 "Public management and administration". Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

The qualification work is dedicated to the solution of an important and acute problem of public administration in the sphere of national security of Ukraine in the conditions of modern global challenges, the key of which is Russian aggression.

It is substantiated that the development of geopolitical relations in the modern world is objectified by current global problems that directly or indirectly affect all countries of the world. Terrorist threats, hybrid wars, a global pandemic, the growth of religious fundamentalism and the radicalization of national minorities are all threats to the modern national security strategy of any state. For Ukraine, unfortunately, all the risks listed above are not only real, but also exist in the country, while Russian aggression has become the key threat to national security at the moment.

It has been proven that modern changes in the system of power relations in the modern world, displacement of the main geopolitical centers - all this leads to new circumstances and conditions in which the current political leaders of Ukraine must implement their own national security strategy of Ukraine in order to maintain internal political and socio-economic stability and security in Ukraine.

Taking into account modern global challenges and Russian aggression, Ukraine needs to constantly update its national security strategy, a set of measures to ensure it, as well as constantly create conditions for increasing the effectiveness of the organizational and legal support of the entire system of national security and defense.

Keywords: public administration, national security, Russian aggression, global challenges, national security strategy, risk management.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	9
1.1. Теоретично-методологічні основи публічного адміністрування у сфері національної безпеки України	9
1.2. Державна політика у сфері національної безпеки	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	16
2.1. Законодавче регулювання сфери національної безпеки України	16
2.2. Міжнародні орієнтири забезпечення національної безпеки	18
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	22
3.1. Стратегія національної безпеки України	22
3.2. Підходи до державної політики національної безпеки в умовах сучасних глобальних викликів	25
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	32
ДОДАТКИ	38

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний світ стикається з багатьма викликами, які вимагають не стільки захисної реакції, скільки контрзаходів, контратак з метою усунення не самих проблем, а факторів ризику, які ці проблеми викликають. Це особливо актуально для України, яка наразі протистоїть багатьом глобальним викликам національній безпеці, ключовим з яких є російська агресія.

Нинішній розвиток геополітичних відносин у сучасному світі об'єктивується актуальними глобальними проблемами, які прямо чи опосередковано стосуються всіх країн світу. Терористичні загрози, гібридні війни, глобальна пандемія та радикалізація національних меншин – все це загрози сучасній стратегії національної безпеки будь-якої держави. Для України, на жаль, усі перераховані вище ризики є не лише реальними, але й такими, що існують в країні, проти яких виступають як політичні лідери, так і громадянський сектор, громадянське суспільство. Вищезазначене обумовлює необхідність побудови системи національної безпеки, яка дозволила б мінімізувати чи попередити сучасні глобальні виклики.

Україні необхідно постійно оновлювати стратегію національної безпеки, комплекс заходів щодо її забезпечення, а також постійно створювати умови для підвищення ефективності організаційно-правового забезпечення всієї системи національної безпеки. Слід виходити з того, що декілька суб'єктів міжнародного права ведуть агресивну зовнішню політику проти України, а тому говорити лише про агресію Росії вже некоректно з точки зору потреб геополітичної суб'єктності України. Зміни в системі владних відносин у сучасному світі, зміщення основних геополітичних центрів – усе це призводить до нових обставин і умов, у яких нинішні політичні лідери України повинні реалізувати власну стратегію національної безпеки України, яка не повинна характеризуватися виключно оборонними методами підтримання внутрішньополітичної та соціально-економічної стабільності середовища безпеки в Україні.

Ступінь розробленості проблеми. Враховуючи важливість питання національної безпеки і оборони, особливо в умовах російської агресії, значна кількість науковців досліджують питання публічного адміністрування у сфері національної безпеки України: Богданович В. Ю., Семенченко А. І., Єжеєв М. Ф.; Бойко А. В.; Валіхновський Р.; Глушак О. М.; Горбулін В. П., Качинський А. Б.; Каплан Ю. Б., Ковалівська С. В. Наукові підходи до стратегічного планування: вирішення проблем національної безпеки відображені у працях таких науковців: Горбулін В. П., Качинський А. Б. [7]; Домарєв В. В. Система ситуаційного управління: теорія, методологія, рекомендації [9].

Питання публічного адміністрування у сфері національної безпеки України окреслені у ряді нормативних актів: Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2020 р [12]; Кодекс цивільного захисту України [18]; Конституція України [19]; Про затвердження Інструкції з проведення аналізу ризиків у Державній прикордонній службі України [30]; Про затвердження нормативно-правових актів з питань надання екстреної медичної допомоги [31]; Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України [49].

Метою роботи є дослідження та узагальнення підходів щодо публічного адміністрування у сфері національної безпеки України. Досягнення поставленої мети вимагає вирішення наступних завдань: вивчити теоретично-методологічні основи формування політики публічного адміністрування у сфері національної безпеки України; проаналізувати державну політику у сфері національної безпеки України; запропонувати напрями вдосконалення державної політики у сфері національної безпеки України; окреслити концепцію публічного адміністрування у сфері національної безпеки України в умовах сучасних глобальних викликів, ключовим з яких є російська агресія.

Предметом дослідження є методичні, теоретичні та практичні основи формування державної політики публічного адміністрування у сфері національної безпеки України.

Об'єкт дослідження – процес публічного адміністрування у сфері національної безпеки України.

Теоретичною і методологічною основою кваліфікаційної роботи є загальнонаукова методологія, що передбачає системний аналіз та міждисциплінарний науково-системний підхід до дослідження. Для вирішення поставлених завдань щодо дослідження державної політики публічного адміністрування у сфері національної безпеки України були використані емпіричні методи, методи розрахунку індексів, методи порівняльного аналізу та узагальнень статистичних даних та тощо.

Перелік публікацій автора за темою дослідження:

1. Хробуст М. М. Законодавче регулювання сфери національної безпеки України. Механізми управління розвитком територій: зб. наукових праць у 2 ч. Ч. 2. Житомир: Поліський національний університет, 2022. С. 82-84.

2. Хробуст М. М. Стратегія національної безпеки України. Без коріння саду не цвісти: зб. наукових праць. Житомир: Поліський національний університет, 2022. С. 133-135.

3. Хробуст М. М. Державна політика у сфері національної безпеки. Студентські наукові читання-2022 : Матеріали студентської науково-практичної конференції, 15 грудня 2022 року. Житомир : Поліський національний університет, 2022. С. 99-102.

Практичне значення отриманих результатів кваліфікаційної роботи полягає в тому, що окремі висновки і узагальнення можуть бути використані для формування і коригування підходів до публічного адміністрування у сфері національної безпеки України в умовах сучасних глобальних викликів, ключовим з яких є російська агресія.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота містить вступ, три розділи основної частини та висновки до них, висновки та пропозиції, список використаних джерел. Основний текст роботи викладено на 36 сторінках. Список використаних джерел включає 60 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

1.1. Теоретично-методологічні основи публічного адміністрування у сфері національної безпеки України

Питання національної безпеки є вкрай актуальним для багатьох країн. Враховуючи сучасні глобалізаційні виклики ці питання стали ще більш актуальними. Наразі багато науковців намагаються запропонувати новий контур політики національної безпеки в Україні з урахуванням найпомітніших світових тенденцій у міжнародних відносинах для подолання глобальних геополітичних проблем. Найбільші геополітичні гравці намагаються зберегти сфери впливу, розширити ринки збуту власної економіки, а також створити системи залежних суб'єктів міжнародних відносин і союзи країн, які забезпечать необхідний потенціал для соціально-економічного розвитку своїх метрополій.

Домінування глобалізму в сучасному світі виходить на новий рівень, реалізуючи основні детермінанти, які максимально впливають на глобальні центри прийняття рішень у концепції ліберальної демократії, яка транслюється в інших країнах, стаючи основною тенденцією соціально-політичних та соціально-економічних відносин на національному рівні. Для України цей тренд розвитку потребує коригування, оскільки в нинішніх геополітичних умовах Україна має можливість стати регіональним лідером. Для цього необхідно переглянути існуючу концепцію та модель політики національної безпеки з точки зору найбільш актуальних для нашої держави ризиків. Наразі ключовим ризиком є російська агресія.

Значна кількість науковців досліджують питання публічного адміністрування у сфері національної безпеки України: Богданович В. Ю., Семенченко А. І., Єжеєв М. Ф. Методи державного управління забезпеченням

національної безпеки у її визначальних сферах [1]; Бойко А. В. Стійкість національної економіки: теорія, методологія, практика [2]; Валіхновський Р. Підходи щодо побудови гуманітарної парадигми забезпечення національної безпеки [3]; Глушак О. М. Досвід впровадження ризикоорієнтованого планування та культури безпеки в органах і підрозділах національної поліції України [4]; Горбулін В. П., Качинський А. Б. Засади національної безпеки України [6]; Історія вчень про державу і право [13]; Каплан Ю. Б. Ключові засади державної політики у сфері забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб [14]; Ковалівська С. В. Координація дій місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері здійснення протиепідемічних заходів [16]; Ковалівська С. В., Барінова Д. С., Нестеренко В. В. Щодо ризиків для належного надання публічних послуг у зв'язку зі змінами адміністративно-територіального устрою України [17]. Автори зосереджують увагу на необхідності дослідження питання удосконалення системи національної безпеки в умовах завершення адміністративно-територіальної реформи, інших реформ з урахуванням сучасних глобальних викликів.

Наукові підходи до стратегічного планування вирішення проблем національної безпеки відображені у працях таких науковців: Горбулін В. П., Качинський А. Б. Стратегічне планування [7]; Громадський активізм та ставлення до реформ: суспільна думка в Україні [8]; Домарєв В. В. Система ситуаційного управління: теорія, методологія, рекомендації [9]; Жаліло Я. А., Базиліук Я. Б., Ковалівська С. В., Коломієць О. О. та ін. Україна після коронакризи – шлях одужання [11].

Питання публічного адміністрування у сфері національної безпеки України окреслені у ряді нормативних актів: Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2020 р [12]; Кодекс цивільного захисту України [18]; Конституція України [19].

Проблема формування теоретичних основ економічної безпеки суспільства відображені у таких працях: Корнієвський О. Національна безпека.

Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець [20]; Мандзіновська Х. О. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення [21]; Мішина І. Г. Проблема формування теоретичних основ економічної безпеки суспільства [22]; Національна безпека : світоглядні та теоретико-методологічні засади: монографія [23]; Водночас, враховуючи швидкість змін у сучасному світі необхідним є подальше урегулювання питань національної безпеки та оборони.

Нормативне регулювання питання публічного адміністрування у сфері національної безпеки України здійснюється відповідно таких нормативних документів: Питання Комісії з питань координації євроатлантичної інтеграції України: Указ Президента України [26]; Про державно-приватне партнерство : Закон України [28]; Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021– 2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України [29]; Про затвердження Інструкції з проведення аналізу ризиків у Державній прикордонній службі України [30]; Про затвердження нормативно-правових актів з питань надання екстреної медичної допомоги [31]; Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту [32]; Про затвердження Порядку розроблення планів діяльності єдиної державної системи цивільного захисту [33]; Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО [34]; Про Збройні Сили України : Закон України [35]; Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні : Указ Президента України [36]; Про Національний координаційний центр кібербезпеки : Указ Президента України [37]; Про національну поліцію: Закон України [40]; Про оборону України : Закон України [41]; Про основи національної безпеки України : Закон України [42].

Наразі в умовах сучасних глобальних викликів виникає значна кількість загроз на які необхідно швидко реагувати, що передбачається рядом документів: Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України [43]; Про Порядок проведення огляду загальнодержавної системи боротьби з тероризмом : Указ Президента України [44]; Про Річну національну

програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік : Указ Президента України [45]; Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України [49]; Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України [50]; Про схвалення Концепції розвитку системи екстреної медичної допомоги : Розпорядження Кабінету Міністрів України [51]; Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України [52]. Україна намагається наслідувати кращі світові практики у сфері національної безпеки та оборони та адаптувати їх до сучасних реалій.

Концептуальні підходи до розробки системи раннього попередження як механізму забезпечення національної стійкості в умовах сучасних глобальних викликів, ключовим з яких є російська агресія відображено у ряді публікацій: Резнікова О. О. Забезпечення стійкості держави і суспільства до терористичної загрози в Україні та світі [53]; Резнікова О. О. Концептуальні підходи до розробки системи раннього попередження як механізму забезпечення національної стійкості [54]; Суходоля О. М. Стійкість енергетичної системи чи стійкість енергозабезпечення споживачів: постановка проблеми [55]; Сьомін С. В., Резнікова О. О. Проблеми реформування системи підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони України [56]; Флурі Ф., Бадрак В. Безпекові аспекти політичної децентралізації в Україні: бачення, реалії та можливості [57]; Харазішвілі Ю. М. Системна безпека сталого розвитку: інструментарій оцінки, резерви та стратегічні сценарії реалізації [58]. Водночас багато питань потребують подальшого дослідження.

Значна увага в сучасних дослідженнях трансформації парадигми державного управління сектором безпеки в Україні приділяється питанню ефективної протидії російській агресії. Науковці наголошують, що для ефективної протидії агресії Україна повинна приєднатися до глобальної мережі безпеки або регіональних альянсів безпеки. Але, на думку експертів, головна проблема полягає в тому, що в регіоні Східної Європи та Чорного моря сформувалися досить стабільні альянси: НАТО, ОДКБ, Бухарестська група. Приєднання до них означатиме цивілізований вибір. Україна оголосила курс на

членство в НАТО. Але не перебування в альянсі потребує пошуку нових конфігурацій у сфері побудови середовища безпеки на регіональному рівні.

1.2. Державна політика у сфері національної безпеки

Національна безпека є одним із найскладніших об'єктів державного управління. Це надзвичайно розгалужена система взаємопов'язаних елементів, які постійно реагують на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища. Через це держава потребує не лише майже необмежених ресурсів для виконання завдань національної безпеки, а й наявних можливостей для постійної протидії постійно виникаючим новим викликам і загрозам. Як об'єкт державного управління національну безпеку слід трактувати як об'єкт нестабільний, тобто такий, що перебуває в постійній динаміці під впливом системи факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Основна складність її стабілізації полягає в тому, що досить важко з високою вірогідністю визначити часові межі досягнення основних цілей політики національної безпеки. І після їх досягнення вони постійно зберігаються, оскільки ті сили, які впливають на систему національної безпеки, роблять це так само адаптивно, як розвивається система впливу на неї державного управління. Іншими словами, раз і назавжди досягти стану національної безпеки неможливо. Це об'єкт державного управління, який потребує постійного державного впливу. Особливості державного впливу на систему національної безпеки максимально виявляються у її взаємодії з іншими державами на міжнародній арені. Ми говорили про глобальні та регіональні ризики суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку, які є постійними та за своєю природою здебільшого штучними, створеними іншими суб'єктами міжнародних відносин з метою розширення сфер впливу за рахунок інших держав. Система забезпечення національної безпеки із виокремленням наявних загроз та викликів представлена на рисунку 1.1.

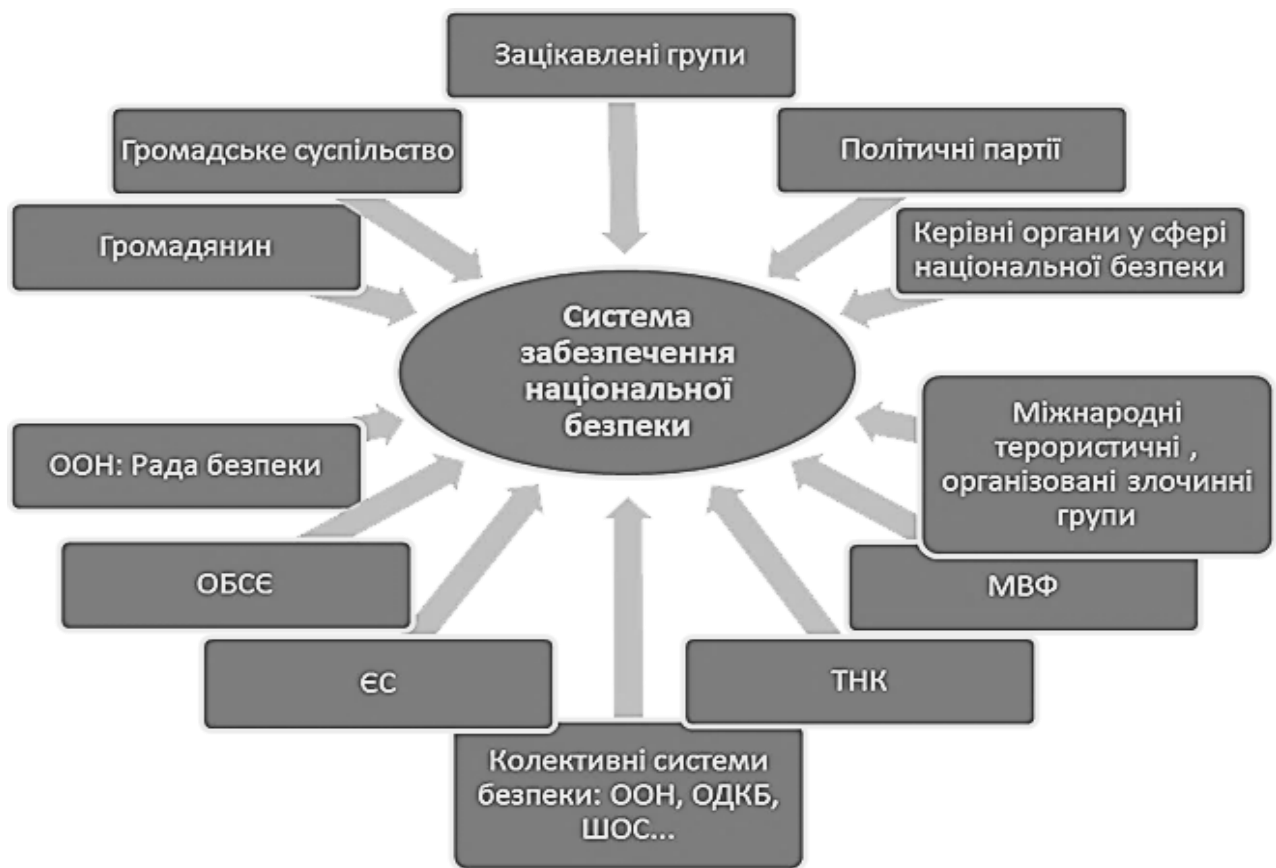

Рис. 1.1. Система забезпечення національної безпеки: загрози та виклики

Ми свідомо говоримо, що джерелом і генератором зовнішнього, по відношенню до системи національної безпеки, ризику є не лише інші держави, а й такі суб'єкти міжнародних відносин, які мають необхідні ресурси, організаційні та інституційні можливості (ТНК, міжнародні та регіональні організації, альянси тощо). Усе це визначає як характер державної політики, так і необхідність формування системи національної безпеки не лише як її об'єкта, а як бажаної умови функціонування держави в цілому. Тобто ми говоримо про те, що середовище безпеки через свою динамічність і нестабільність формує певні ознаки навіть для доктринального розуміння категорії «національна безпека» як об'єкта державного управління. Але ця категорія є не стільки науковою (теоретичною), скільки практичною. Саме розуміння національної безпеки як сфери управлінської діяльності держави має відображати комплекс заходів і механізмів, які потенційно необхідні державі для задоволення потреб

сталого розвитку. Тому «національна безпека» як явище потребує законодавчого закріплення, і саме законодавча визначеність відіграє найважливішу роль у процесі формування відповідної політики забезпечення національної безпеки.

Політика національної безпеки – це офіційний опис того, як держава прагне забезпечити власну безпеку та безпеку свого населення: вона встановлює національне розуміння загроз і ризиків середовища, а також цінностей і принципів, якими держава керуватиметься у забезпеченні безпеки держави і людини [5-8].

Політика національної безпеки може мати форму єдиного документа, але вона також може бути відображена в колекції існуючих документів, які разом складають узгоджену комплексну політику. Політика національної безпеки визначається метою, якій вона служить, а не назвою: її також можна назвати планом, стратегією, концепцією, доктриною тощо. Політика національної безпеки є керівництвом до дій для уряду: це не закон, але для її впровадження можуть знадобитися зміни в законодавчій базі, яка регулює забезпечення безпеки, управління та нагляд.

Політика національної безпеки пропонує можливість застосувати принципи належного управління в секторі безпеки. Політика національної безпеки враховує національні інтереси та цінності, структури управління та процеси прийняття рішень і зазвичай завершується довгостроковим баченням безпеки держави та людини в майбутньому. Політика національної безпеки має відображати не лише точку зору нинішнього уряду та інших державних інституцій, а й точку зору населення, чий погляд висвітлюється шляхом демократичного представництва чи громадських консультацій.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

2.1. Законодавче регулювання сфери національної безпеки України

Сучасне законодавство України у сфері національної безпеки, зокрема Закон України «Про національну безпеку України» в редакції 2018 року розмежовує державну та національну безпеку. Так, державна безпека визначається як «захист державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невійськового характеру», а національна безпека України передбачає захист державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз [4,5,9].

Така термінологічна невизначеність є незрозумілою з точки зору потреб національної безпеки, оскільки незрозуміло, чому безпека держави визначається умовою забезпечення безпеки, не пов'язаної з військовою (оборонною) складовою. На нашу думку, це є недоліком сучасного українського законодавства у сфері національної безпеки, оскільки ускладнює розробку державної політики та практичну реалізацію багатьох механізмів та інструментів подолання основних безпекових ризиків. Вищезазначений закон важливий ще й тому, що визначає склад сектору безпеки і оборони, який є центральним елементом інституційного забезпечення державного управління у сфері національної безпеки [12-14].

Таким чином, сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: силових структур; оборони; оборонно-

промислового комплексу; громадян та громадських об'єднань, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки.

Другим важливим актом у сфері національної безпеки є Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України № 287/2015 від 26.05.2015 [25]. Таким чином, головному стратегічному документу у сфері національної безпеки України виповнюється сім років. Він містить загрози та ризики, які були актуальні на момент його ухвалення, але жодним чином не можуть врахувати стратегічні перспективи, тобто ризики та загрози, які є актуальними у 2022 році, зокрема ситуацію з глобальною пандемією, спричиненою COVID-19, що неможливо було передбачити у 2015 році та військовою агресією Росії проти України. Це означає, що Україна не має жодного стратегічного документу щодо подолання наслідків такої пандемії та не змогла його розробити майже за рік загрози цього вірусу, те саме можна зазначити щодо військового вторгнення Росії в Україну та необхідності розробки відповідних стратегічних документів та ініціатив.

До найбільших сучасних загроз можна віднести: агресивні дії Росії з виснаження української економіки та підриву соціально-політичної стабільності з метою знищення та захоплення України; неефективність системи національної безпеки і оборони України; неефективна система державного управління в умовах сучасних глобальних викликів; економічна криза, виснаження фінансових ресурсів держави, зниження рівня життя; загрози енергетичній безпеці; загрози інформаційній безпеці; загрози кібербезпеці та безпеці інформаційних ресурсів; загрози безпеці критичної інфраструктури; загрози екологічній безпеці [25-27].

Якщо поглянути на фундаментальні дослідження вчених, то можна побачити, що за сім років ефективність політики національної безпеки є вкрай низькою, оскільки не подолано одну із загроз для максимально можливого обсязі, а існуючий на сьогодні стан системи національної безпеки характеризується як збереження тактичних переваг у секторі безпеки.

Панівна в Україні монополістично-олігархічна, низькотехнологічна, ресурсомістка економічна модель дійсно не дозволяє акумулювати необхідні стратегічні ресурси для істотного покращення стану національної безпеки. Наразі в умовах російської агресії продовжується та поглиблюється руйнація економіки та систем життєзабезпечення на тимчасово окупованих територіях, втрата ними людського потенціалу, незаконне вивезення виробничих фондів до Росії. Водночас відновлення територіальної цілісності України; інтеграція в Європейський Союз; особливе партнерство з НАТО — усе це залишається лише стратегічними пріоритетами України.

Говорячи про стан національної безпеки, не можна говорити про її досягнення лише за відсутності активних бойових дій. Ми говоримо про відновлення суверенітету над усіма територіями держави, а тому потрібно як мінімум говорити про стратегічні документи відновного характеру, яких на сьогодні немає. В Україні діє нова Воєнна доктрина; Стратегія кібербезпеки України; Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України але наявність цих нормативно-правових актів не є достатньою умовою для забезпечення національної безпеки України. Ці нормативно-правові акти демонструють лише контури існуючої системи орієнтирів та стратегічного бачення майбутнього стану системи національної безпеки.

2.2. Міжнародні орієнтири забезпечення національної безпеки

Сьогодні Україні бракує стратегічних документів, так би мовити, активної тактичної фази відновлення національної безпеки. Дійсно, стратегія національної безпеки розробляється та коригується з урахуванням змісту галузевих доктрин національної безпеки. Вона відображає цілі та заходи реалізації політики національної безпеки в різних сферах. Але на її основі мають розроблятися відповідні галузеві річні державні програми з визначенням

державних органів, відповідальних за їх виконання. Сьогодні таких програм немає [7-9]

Також необхідно розробити більш агресивні стратегії для відновлення державного суверенітету, економічної та соціальної стабільності, міжнародного іміджу та формування нової якості міжнародної правосуб'єктності України. Наголошуємо, що Україна має створити та сформуванати новий регіональний геополітичний простір, стати центром такого простору та додати до нього нові країни. Зокрема, в умовах активної економічної дії санкцій щодо Російської Федерації виникає потреба у відновленні співпраці у форматі, який би об'єднав територіальних сусідів Російської Федерації, до яких остання не має територіальних претензій. Йдеться, зокрема, про країни Балтії, Азербайджан, Грузію, Казахстан. Ці країни не варто розглядати як стратегічних партнерів Російської Федерації, вони вже давно поза сферою її впливу, а тому необхідно терміново скористатися цією ситуацією та проявити ініціативу щодо об'єднання, хоча б тактичного.

Це не альтернатива Вишеградській групі, в якій Україна сьогодні не є повноправним лідером, оскільки в економічному плані поступається, як мінімум, Польщі, а також не є членом ЄС і НАТО, на відміну від країн групи. Також неправильно сподіватися на відновлення формату ОЧЕС чи стратегічну важливість цього формату для України, оскільки в нього входить Російська Федерація, яка ніколи не підтримає безпекові ініціативи України. Україна має відновити діяльність із надання свого озброєння, військової техніки та миротворчого контингенту для потреб ООН та інших міжнародних організацій.

Це не тільки підвищить боєздатність українських військ і дасть можливість отримати додаткові надходження до Державного бюджету України, а й створить необхідний імідж для України, відновить союзницькі відносини з багатьма країнами, які віддалені від Східної Європи, але мають реальний вплив на геополітичні процеси. Водночас наразі першочерговим завданням є перемога у війні та відновлення контролю над усіма тимчасово окупованими територіями.

Надзвичайно важливим напрямом політики національної безпеки є боротьба з агентами впливу Російської Федерації, які на сьогодні посідають важливе місце в системі економічних і навіть державно-управлінських відносин в Україні. Йдеться про створення такої системи індикаторів відбору та фільтрації на лояльність/нелояльність РФ, яка б надавала актуальну та достовірну інформацію щодо ворожих агентів впливу, робила б цю інформацію публічною. Це сформувало б відповідний рівень недовіри суспільства до цих агентів впливу. Необхідна активізація інститутів громадянського суспільства для боротьби із зовнішніми та внутрішніми ворогами, зокрема шляхом розробки освітніх програм національно-патріотичного виховання, їх поширення та впровадження в усі без винятку освітні процеси.

Концепції інклюзивної освіти, громадянської освіти, демократичної освіти – усі вони мають реалізовуватися в першу чергу, і переважно з урахуванням потреб національної свідомості, що забезпечувало б єдність цивілізаційного вибору, підвищення рівня політичної культури та суспільної свідомості, національній самосвідомості. Для цього необхідно розробити та реалізувати державні галузеві та регіональні програми соціально-економічного розвитку, програми розвитку окремих галузей, сегментів, секторів економіки та соціально-гуманітарної сфери. Такі програми мають характеризуватися наявністю інструментів активного впливу, навіть агресивного щодо подолання зовнішніх загроз національній безпеці.

На жаль, слід констатувати, що рівень проникнення корупції в економіку України фактично сформував паралельну систему прийняття управлінських рішень національного масштабу, де центром є вітчизняна олігархія. Практичність і корисність будь-якого юридичного документа будуть фіктивними, а результат буде фактично ефективним через відсутність реального інтересу або здатність політичних лідерів усувати представників бізнес-еліт із центру політичної відповідальності. Основна проблема полягає в тому, що бізнес-еліти приймають рішення за критеріями економічної ефективності та прибутковості, тому реальна реалізація більшості стратегічних

пріоритетів, перерахованих у вищезазначених нормативних актах, не дає їм бажаного економічного ефекту.

Тому ефективність сучасної системи державного управління у сфері національної безпеки є вкрай низькою, більшість стратегічних документів мають загальний характер, а тактичні плани не виконуються у встановлені терміни або взагалі відсутні в багатьох галузях. Така ситуація негативно впливає як на якість механізмів державного управління, так і на систему цілей національної безпеки, оскільки останні підлягають коригуванню бізнес-елітами. Підсумовуючи викладене, доцільно представити наступне бачення сучасного стану розвитку політики національної безпеки України в контексті системних змін силових відносин у геополітичному просторі.

Отже, приходимо до висновку, що в нинішніх умовах Україні слід орієнтуватися на багатовекторну політику у сфері національної безпеки. Основними напрямками цих векторів мають стати: приєднання до глобальної системи безпеки (НАТО); створення середовища регіональної безпеки під головуванням України. В обох напрямках Україна має розвивати як двосторонні відносини, зокрема з найпотужнішими союзниками перед обличчям російської агресії (США, Великобританія, Німеччина та ін.), так і у Східній Європі та Чорноморському басейні (Туреччина, Польща), а також приєднатися до існуючих угруповань та союзів (НАТО, Веймарський трикутник, Вишеградська група та ін.).

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

3.1. Стратегія національної безпеки України

Як реакція на сучасні глобальні виклики, ключовим з яких є російська агресія проти України президент Зеленський схвалив нову Стратегію національної безпеки України в середині вересня. Це четвертий документ про стратегію безпеки України, розроблений за майже тридцять років незалежності країни, після публікації подібних документів у 2007, 2012 та 2015 роках.

У новому плані безпеки України мало двозначності чи евфемістичної мови. Натомість Росію неодноразово називають агресором, а членство в НАТО часто називають ключовим завданням національної безпеки України.

Більш детальний аналіз даної стратегії дозволяє зробити певні висновки. Перше, на що звернули увагу багато коментаторів нової Стратегії національної безпеки, це затримка її остаточного затвердження, яка склала близько півроку. До літа 2020 року серед професіоналів сектору безпеки, які брали участь у робочій групі, що стояла за документом, уже виникли значні нарікання. Деякі недоброзичливі спостерігачі побачили відкладену публікацію нової стратегії. Якою б не була справжня причина затримки, це тривале очікування є одним із небагатьох серйозних закидів, які можна висловити на адресу нової Стратегії національної безпеки України. Загалом сам документ є обнадійливим і у відвертій та конструктивній формі висвітлює більшість фундаментальних викликів безпеці, з якими стикається сучасна Україна.

У таких ключових питаннях, як членство в НАТО, нова Стратегія національної безпеки пропонує значно більшу ясність, ніж її попередниця 2015 року. У версії п'ятирічної давнини чітко говорилося про плани України прагнути членства в Європейському Союзі, водночас дещо приниженою манерою говорилося про «створення умов для членства в НАТО».

Нова версія пропонує набагато чіткіше бачення геополітичного напрямку України. «Набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору є стратегічним курсом держави», – зазначено у стратегії. Такі заяви вносять приємну ясність, навіть якщо їм не вдається усунути численні практичні перешкоди, які все ще стоять між Україною та майбутнім членством в НАТО та Європейському Союзі [18].

Вся Стратегія національної безпеки відзначається такою ж однозначністю. Дійсно, Росію визнано основним агресором. Тим часом НАТО повторюється одинадцять разів. Зосередження уваги на НАТО включає значну кількість деталей щодо планів з отримання Плану дій щодо членства в НАТО в найближчі роки. Цей практичний підхід до членства в НАТО був тепло схвалений частиною українського громадянського суспільства та безпековими спільнотами, де багато хто вже давно виступає за досягнення Плану дій щодо членства.

Зрозуміло, що нова Стратегія національної безпеки України приділяє значну увагу поточній відповіді країни на російську агресію. Зокрема, підтверджується, що переговори з Кремлем і надалі проходитимуть за посередництва країн-членів ОБСЄ та ЄС. Це примітно, оскільки вказує на те, що автори документа розуміють підводні камені продовження переговорів з Путіним наодинці.

Також визнається загроза, яку становлять операції гібридної війни Кремля, у документі зазначається, що російські спецслужби «продовжують розвідувальну та підривну діяльність проти України, включаючи спроби розпалювати сепаратистські настрої або взаємодіяти з організованими злочинними групами та корумпованими чиновниками».

Нова Стратегія національної безпеки неминуче викликала ряд відносно незначних скарг. Спроба документу класифікувати стратегічних партнерів України за ступенем їх важливості не була ані прозорою, ані особливо корисною. Чому, наприклад, сусідню Польщу поставили поруч з Азербайджаном і позаду Британії та Франції.

Обнадійливим кроком є те, що Стратегія національної безпеки визначає корупцію як виклик безпеці. Це розміщує боротьбу з корупцією в ширшому контексті та підкреслює загрози національній безпеці, пов'язані з незмінним ставленням до корупції в уряді.

Наразі ця нова Стратегія національної безпеки слугує орієнтиром щодо офіційної позиції України щодо низки ключових питань, які допоможуть сформувати майбутнє країни.

Відповідно даного нормативного документа та загальної державної політики кожен українець має почуватися захищеним у своїй країні. Сучасні виклики та загрози, насамперед військового характеру, зумовлені комплексом соціально-демографічних, економічних, політичних, правових, психологічних та технологічних факторів, вимагають системної відповіді та адекватної трансформації всього сектору безпеки.

Ключовими завданнями уряду в умовах сучасних глобальних викликів є формування ефективної системи національної безпеки, що передбачає здійснення ряду заходів. По-перше створення та підтримання потенціалу сил оборони, необхідного для стримування збройної агресії, забезпечення стійкої оборони країни, підвищення оперативної сумісності Збройних Сил України та інших військових формувань зі збройними силами держав-членів НАТО та ЄС.

По-друге, створення безпечного середовища для існування та розвитку вільного суспільства шляхом формування професійних збройних сил, продовження розвитку України як безпечної європейської держави, що базується на потребі громадян та високої ефективності збройних сил, які гарантують формування національної безпеки;

По-третє, дотримання прав ветеранів військової служби, поліпшення їх соціального захисту, охорони здоров'я, психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, вшанування їх пам'яті та піднесення їх суспільного іміджу.

3.2. Підходи до державної політики національної безпеки в умовах сучасних глобальних викликів

Стратегію національної безпеки країни представляє широкий погляд на проблеми національної безпеки, охоплюючи все: від реагування на зміну клімату, демографії та пандемії COVID-19 до гібридної та фактичної війни, військової та кібербезпеки. Водночас, вона ігнорує низку реальних внутрішніх загроз, таких як олігархічний політичний контроль, проросійські політичні сили та ЗМІ, антиреформаторські фракції та корумповані урядовці. Стратегія рішуче проголошує, що Україна прагне миру, який вона визначає як ключ до розвитку як держави, так і особистості; і визначає життя і здоров'я, честь і гідність, а також безпеку як найвищі соціальні цінності, до яких необхідно прагнути.

Серед пріоритетних національних інтересів України визначено відстоювання незалежності та державного суверенітету; відновлення миру, територіальної цілісності та державного суверенітету на тимчасово окупованих територіях; соціальний розвиток, особливо розвиток людського капіталу; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України [4,12].

Стратегія визнає, що інтереси національної безпеки України включають продовження заходів оборони та стримування, активне використання багатосторонніх переговорних форматів та консолідацію міжнародного тиску проти Російської Федерації. Документ кілька разів звертає увагу на Європейський Союз та Організацію Північноатлантичного договору (НАТО) і ставить за мету досягнення повноправного членства в обох організаціях. Кібернетична та інформаційна безпека України, нульова толерантність до корупції, останні зміни, пов'язані з кризою у світовій економіці, поширенням COVID-19, а також посиленням загроз, що впливають із природних і техногенних катастроф, також відображені в Стратегії. При цьому в умовах сучасної російської агресії ключовим питанням є відсіч російській агресії та повернення контролю над тимчасово окупованими територіями.

У документі стверджується наявність трьох основних принципів державної політики національної безпеки:

1) стримування – розвиток обороноздатності та безпеки для запобігання воєнній агресії проти України;

2) стійкість – здатність швидко адаптуватися до змін середовища безпеки та підтримувати стале функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішньої та внутрішньої вразливості;

3) співробітництво – розвиток стратегічних відносин із ключовими іноземними партнерами, особливо з ЄС і НАТО та їхніми державами-членами, включаючи США, поряд із прагматичною співпрацею з іншими країнами та міжнародними організаціями, виходячи з національних інтересів України.

Відповідно до новосхваленої Стратегії, Росія визнана «державою-агресором, джерелом довготривалих системних загроз національній безпеці України», яка здійснює агресію проти України.

Розвиток потенціалу стримування України названо «основним завданням у сфері воєнної безпеки». Стратегія виступає за вирішення конфлікту, що триває, «для забезпечення національних інтересів України, зокрема, припинення російської агресії, повного відновлення територіальної цілісності, а також захисту прав, свобод і законних інтересів українських громадян і бізнесу. Україна може вести переговори з Російською Федерацією за посередництва партнерів з низки країн ЄС і НАТО.

Водночас у документі не уточнюється, що робити у разі відкритого нападу ворога на Україну. Ефективна військова безпека, мабуть, має ґрунтуватися не лише на потенціалі стримування, включаючи боєздатні збройні сили, підготовлений і мотивований військовий резерв та ефективні підрозділи територіальної оборони в поєднанні з можливостями інших органів сектору безпеки та оборони. Крім того, він має ґрунтуватися на загальній готовності до боротьби з ворогом, що вторгається, з добре навченою здатністю перемогти іноземні сили, що вторглися, і запобігти їхньому просуванню вглиб території держави, що обороняється.

Закони України «Про Збройні Сили України» та «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей», а також НАТО чітко визначають позиції стримування та оборони як вирішальні для успішного протистояння іноземній агресії [59].

Стратегія національної безпеки від вересня 2020 року містить положення про розвиток «всебічного співробітництва» зі США, Великою Британією, Канадою, Німеччиною та Францією, а також «стратегічного партнерства» з Азербайджаном, Грузією, Литвою, Польщею та Туреччиною.

Тим часом стратегія безпеки України в морській сфері залишається невизначеною. Нещодавно ухвалений документ про національну безпеку містить положення про захист свободи судноплавства, ефективне використання ресурсів Чорного та Азовського морів, а також річок Дніпро та Дунай, а також розвиток торговельного флоту та Військово-морських сил України.

Однак незрозуміло, як Україна планує відновити контроль над своїми прибережними водами, зараз окупованими Росією. З 2014 року Україна втратила контроль над приблизно 100 000–137 000 квадратними кілометрами (що дорівнює загальній території Південної Кореї чи Ісландії) своїх суверенних морських просторів. При цьому, а ні Національна морська стратегія, а ні Стратегія протидії гібридній війні не визначені серед 15 окремих стратегій у сферах національної безпеки та оборони, які мають реалізувати загальну Стратегію національної безпеки. Такі упущення потребують доопрацювання з метою визначення чітких орієнтирів щодо визволення і відновлення тимчасово окупованих територій.

Слід зауважити, що сучасні дефініції у сфері національної стійкості було визначено лише нещодавно – у Концепції забезпечення національної системи стійкості, затвердженій Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості». Проте зміни до законодавства

з метою упорядкування застосування термінології у відповідній сфері наразі не вносилися [59].

Системний аналіз законодавства України, зокрема законів України «Про національну безпеку України», «Про оборону України», «Про Збройні Сили України», «Про боротьбу з тероризмом», «Про Службу безпеки України», а також Стратегії національної безпеки України (2020), РНП-2020, РНП-2021, Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки тощо, дозволив дійти кількох висновків [59]. Російське вторгнення прямо кидає виклик порядку безпеки, встановленому західними демократіями після Другої світової війни, з утворенням НАТО та створенням Європейського Союзу та їх подальшого розширення після розпаду Радянського Союзу в 1991 році.

По суті, президент Росії вимагає місце за столом у визначенні європейської безпеки на рівні з західними демократіями. Виходячи з власних заяв Путіна, він прагне не що інше, як розпуск НАТО та ЄС для просування безпеки та економічних інтересів Росії. Нападаючи на Україну, він робив ставку на те, що Захід не відповість на російську агресію проти держави, що не входить до НАТО, так само як Захід переважно опирався відповіді на російську агресію за кордоном після того, як вона вторглася в Республіку Грузія в 2008 році та на Донбас в Україні в 2008 році, у 2014 році, під час повернення Криму до складу Росії.

Прорахунки Путіна активізували Західний альянс; Росія зазнала збиткових економічних санкцій проти економіки; і, за винятком Китаю та низки інших переважно авторитарних держав, Захід ізолював Росію від міжнародної спільноти. Агресія Росії також спонукала Фінляндію та Швецію, нейтральних протягом холодної війни, подати запит на вступ до НАТО. Усі європейські країни НАТО, а також США також помітно збільшили свої військові витрати. Німеччина, яка хронічно прострочує виконання своїх зобов'язань перед НАТО щодо витрачання 2% свого валового внутрішнього продукту на військові цілі, зараз виконує цей мандат, порушуючи при цьому свою давню політику не

надсилати зброю країнам, які воюють. Вона приєдналася до інших членів НАТО в озброєнні України.

Вторгнення Путіна автоматично підвищує загрози безпеці, що постають перед Заходом, переміщуючи їх за кордони України. Погрожуючи застосувати ядерну зброю, Путін порушив фундаментальну систему міжнародного стримування та рівноваги. Путін також створив стимул для інших держав, таких як Туреччина, Саудівська Аравія та Іран, отримати ядерну зброю, що призвело до серйозних дестабілізуючих наслідків для трансатлантичної та глобальної безпеки.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищевикладене, приходимо до головного висновку, що сучасна система державного управління у сфері національної безпеки потребує низки системних змін.

По-перше, система нормативно-правового забезпечення державної політики у цій сфері потребує розширення шляхом розробки галузевих актів, які б формували безпекову політику держави в окремому сегменті суспільних відносин. Йдеться про державні та регіональні програми розвитку певної сфери, які б забезпечували досягнення тактичних цілей у певному сегменті державного регулювання. У поєднанні вони забезпечили цілісну систему національної безпеки із синергетичним ефектом поєднання різних потенціалів, які розкриваються в економічній, соціальній, гуманітарній та інших сферах.

По-друге, це потребує розширення сучасних контурів політики безпеки в Україні шляхом розробки та впровадження більш активних (агресивних) механізмів, спрямованих не лише на протидію зовнішнім загрозам, а й на просування власних національно-цивілізаційних інтересів у геополітичному просторі.

Агресивна політика Російської Федерації проти України має свою ефективність значною мірою завдяки відсутності дзеркальних протидії України, зокрема, Росії. Політика нейтралітету означає не дії в цілях національного розвитку, а лише відсутність цілей військового протистояння з ініціативи України. Тому поточна активна зовнішня політика має стати елементом забезпечення системи національної безпеки, що максимізує її за рахунок ефективності геополітичних стратегій і трендів.

Кожен українець має почуватися захищеним у своїй країні. Сучасні виклики та загрози, насамперед військового характеру, зумовлені комплексом соціально-демографічних, економічних, політичних, правових, психологічних та технологічних факторів, вимагають системної відповіді та адекватної трансформації всього сектору безпеки.

Серед основних завдань Уряду:

✓ створення та підтримання потенціалу сил оборони, необхідного для стримування збройної агресії, забезпечення стійкої оборони країни, підвищення оперативної сумісності Збройних Сил України та інших військових формувань зі збройними силами держав-членів НАТО та ЄС;

✓ створення безпечного середовища для існування та розвитку вільного суспільства шляхом формування професійних збройних сил, продовження розвитку України як безпечної європейської держави, що базується на потребі громадян та високої ефективності збройних сил, які гарантують формування національної безпеки;

✓ дотримання прав ветеранів військової служби, поліпшення їх соціального захисту, охорони здоров'я, психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, вшанування їх пам'яті та піднесення їх суспільного іміджу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богданович В. Ю., Семенченко А. І., Єжеєв М. Ф. Методи державного управління забезпеченням національної безпеки у її визначальних сферах : навч. посіб. Київ : НАДУ, 2008. 40 с.
2. Бойко А. В. Стійкість національної економіки: теорія, методологія, практика / НАН України ; Ін-т екон. та прогнозув. Київ, 2014. 288 с.
3. Валіхновський Р. Підходи щодо побудови гуманітарної парадигми забезпечення національної безпеки. Вісн. НАДУ. 2010. № 1. С. 243-253.
4. Глушак О. М. Досвід впровадження ризикоорієнтованого планування та культури безпеки в органах і підрозділах національної поліції України. Розвиток цивільного захисту в сучасних безпекових умовах : матер. 21 Всеукр. наук.-практ. конф. (за міжнар. участю) (м. Київ, 8 жовт. 2019 р.). Електр. вид. Київ : ІДУЦЗ, 2019. 328 с. С. 68–75.
5. Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної / пер. з англ. Р. Димерець [та ін.] ; наук. ред. Т. Польська. Київ : Дух і Літера, 2000. 600 с.
6. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Засади національної безпеки України. Київ : Інтертехнологія, 2009. 272 с.
7. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки. Київ : НІСД, 2010. 288 с.
8. Громадський активізм та ставлення до реформ: суспільна думка в Україні (листопад–грудень, 2018). Національне опитування USAID/ENGAGE щодо громадського залучення. URL: <https://engage.org.ua/hromadskyj-aktyvizm-tastavlennia-do-reform-suspilna-dumka-v-ukraini/>
9. Домарєв В. В. Система ситуаційного управління: теорія, методологія, рекомендації. Київ : Знання України, 2017. 347 с.
10. Донбас і Крим: ціна повернення : монографія [за заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко]. Київ : НІСД, 2015. С. 181–191.

11. Жаліло Я. А., Базиліук Я. Б., Ковалівська С. В., Коломієць О. О. та ін. Україна після коронакризи – шлях одужання : наук. доп. Київ : НІСД, 2020. 304 с. URL: <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidi/ukraina-pislyakoronakrizi-shlyakh-oduzhannya>
12. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2020 році. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2020/npu-zvit-2020.pdf>
13. Історія вчень про державу і право : підручник / за ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 256 с.
14. Каплан Ю. Б. Ключові засади державної політики у сфері забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : аналіт. зап. Київ : НІСД, 2016. URL
15. Качинський А. Б. Індикатор могутності як інтегральний показник безпеки держави. Математичне моделювання в економіці. 2015. № 2. С. 75–91.
16. Ковалівська С. В. Координація дій місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері здійснення протиепідемічних заходів: аналіт. зап. Київ: НІСД, 2020. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-08/mistsevi-organy-covid_0.pdf
17. Ковалівська С. В., Барінова Д. С., Нестеренко В. В. Щодо ризиків для належного надання публічних послуг у зв'язку зі змінами адміністративно-територіального устрою України : аналіт. зап. Київ : НІСД, 2020. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-10/publiczni-poslugu-1.pdf>
18. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 34–35. Ст. 458.
19. Конституція України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
20. Корнієвський О. Національна безпека. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови). Київ : Парламентське видавництво, 2011. 808 с. С. 489–490.
21. Мандзіновська Х. О. Економічна безпека держави: сутність,

складові елементи та проблеми забезпечення. Наукові записки [Української академії друкарства]. 2016. № 2. С. 159–166.

22. Мішина І. Г. Проблема формування теоретичних основ економічної безпеки суспільства. Торгівля і ринок України. 2004. Вип. 16. Т. 1. 352 с.

23. Національна безпека : світоглядні та теоретико-методологічні засади: монографія / за заг. ред. О. П. Дзьобаня. Харків: Право, 2021. 776 с.

24. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку) : навчальний посібник / Нижник Н. Р., Ситник Г. П., Білоус В. Т. Ірпінь: Академія ДПС України, 2000. 70 с.

25. Нижник Н. Р., Ситник Г. П., Білоус В. Т. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку) : навч. посіб. Ірпінь : Преса України, 2020. 303 с.

26. Питання Комісії з питань координації євроатлантичної інтеграції України: Указ Президента України від 30.10.2019 № 784/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784/2019>

27. Північноатлантичний договір. Вашингтон, округ Колумбія, 4 квітня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_008

28. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 № 2404- VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 40. Ст. 524.

29. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695.

30. Про затвердження Інструкції з проведення аналізу ризиків у Державній прикордонній службі України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11.12.2017 № 1007. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>

31. Про затвердження нормативно-правових актів з питань надання екстреної медичної допомоги : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 24.09.2020 № 2179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1192-20#Text>

32. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014>

33. Про затвердження Порядку розроблення планів діяльності єдиної державної системи цивільного захисту : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 № 626. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/626-2017-п#Text>

34. Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО на 2015 рік : Указ Президента України від 23.04.2015 № 238/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/238/>

35. Про Збройні Сили України : Закон України від 06.12.1991 № 1934-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 9. Ст. 108.

36. Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні : Указ Президента України від 05.03.2019 № 53. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>

37. Про Національний координаційний центр кібербезпеки : Указ Президента України від 07.06.2016 № 242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

38. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469- VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.

39. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

40. Про національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 №580- VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

41. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 9. Ст. 106.

42. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 № 964-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. Ст. 351.

43. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 45. Ст. 403.

44. Про Порядок проведення огляду загальнодержавної системи боротьби з тероризмом : Указ Президента України від 09.07.2019 № 506. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/506/2019>

45. Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна –

НАТО на 2020 рік : Указ Президента України від 26.05.2020 № 203. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

46. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року» : Указ Президента України від 11.08.2021 № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>

47. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 URL: <https://zakon.rada>

48. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ президента України від 26.08.2021 № 447/2021.

49. Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України від 12.02.2007 № 105/2007. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws>

50. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>

51. Про схвалення Концепції розвитку системи екстреної медичної допомоги : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 № 383-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/383-2019-%D1%80#n8>

52. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>

53. Резнікова О. О. Забезпечення стійкості держави і суспільства до терористичної загрози в Україні та світі. *Стратегічні пріоритети*. 2017. № 3. С. 22–28. 103. Резнікова О. О. Концептуальні засади національної стійкості. *Держава і право*. 2018. № 81. С. 135–146.

54. Резнікова О. О. Концептуальні підходи до розробки системи раннього попередження як механізму забезпечення національної стійкості. *Вісник Львівського університету*. Серія: Філософсько-політологічні студії. 2019. № 23. С. 196–202.

55. Суходоля О. М. Стійкість енергетичної системи чи стійкість

енергозабезпечення споживачів: постановка проблеми. Стратегічні пріоритети. 2018. № 2. С. 101–117.

56. Сьомін С. В., Резнікова О. О. Проблеми реформування системи підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони України. Стратегічна панорама. 2017. № 1. С. 67–73.

57. Флурі Ф., Бадрак В. Безпекові аспекти політичної децентралізації в Україні: бачення, реалії та можливості. Женева ; Київ : Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння, 2017. 55 с.

58. Харазішвілі Ю. М. Системна безпека сталого розвитку: інструментарій оцінки, резерви та стратегічні сценарії реалізації : монографія / НАН України ; Ін-т економіки пром-ті. Київ, 2019. 304 с.

59. Укрінформ. Національна безпека. Електронний ресурс: <https://www.ukrinform.ua/tag-nacbezpeka>

60. Antonov, V. O. Constitutional and legal bases of national security of Ukraine. Doctoral dissertation. Kyiv, Ukraine: Institute of State and Law named after V.M. Koretsky of the NAS of Ukraine.